

Twenty-First Century Desirable Characteristics of Islamic Studies Learners in Thai Private Islamic Schools คุณลักษณะพึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนอิสลามศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในประเทศไทย

Muhammadroflie Waehama¹, Jaruwat songmuang^{2*}, Muhammadafeefee Assalihee¹,
Yusop Boonsuk³, and Sarawut Saithon¹

มุหัมมัดรอฟลี แวะหะมะ¹, จารูวัจน์ สองเมือง^{2*}, มุฮัมมัดอาฟีฟี อัซซอลีซีฮีย¹, ยูโสภ บุษุข³, และ สราวุธ สายทอง¹

¹Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University

¹คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²Faculty of Education, Fatoni University

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

³Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Corresponding author: jaruwat.s@ftu.ac.th

Received July 29, 2021 ■ Revised October 7, 2021 ■ Accepted October 12, 2021 ■ Published November 11, 2021

Abstract

Education in the 21st century is transitioning away from content-based lecturing and evolving towards skill cultivation for harmonious living in modern society. To address changes in provision of Islamic education, this study employed a mixed-methods approach to explore characteristics of Islamic Studies learners in the 21st century and establish priority need indices for each characteristic based on southern-border contexts. Quantitative data were collected from five-point Likert scale questionnaires on the priority need indices developed during the qualitative data collection and administered with 466 Muslims selected through quota stratified sampling. These qualitative data were analyzed by content analysis. Quantitative data were collected through interviews with 466 Muslims selected through quota stratified sampling. These participants were in the South of Thailand with diverse educational and professional backgrounds. The obtained quantitative data were analyzed by mean, standard deviation, and Priority Need Index (PNI). Results revealed that there were six key characteristics of Islamic Studies learners in the 21st century. PNI values suggested that “thinking process” was rated as the highest priority need (PNI=0.247), followed by “personal attributes” (PNI=0.241), “Islamic faith and practice” (PNI=0.230), “communication” (PNI=0.229), “integration of Islamic knowledge” (PNI=0.221), and “recognition of national citizenship” (PNI=0.199), respectively. The results were projected to be highly beneficial in formulating policies for enhancing Islamic Studies teaching, establishing curriculum development goals, and implementing competency-oriented Islamic Studies pedagogies that are aligned with 21st century educational frameworks.

Keywords: Learner Characteristics, Islamic studies, 21st century

บทคัดย่อ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนผ่านจากการสอนที่เน้นเนื้อหาไปสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนเพื่อการดำรงชีพในสังคมยุคใหม่ได้อย่างสันติสุข เพื่อให้การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 และหาค่าความต้องการจำเป็น (Priority Need Index) ของคุณลักษณะแต่ละด้านที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาใช้วิธีการวิจัยแบบผสมเริ่มด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้เสียด้านอิสลามศึกษา จำนวน 26 คนที่คัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามซึ่งพัฒนาจากการศึกษาในขั้นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาค่าความต้องการจำเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากระดับการศึกษา และอาชีพที่หลากหลาย จำนวน 466 คน โดยคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มกำหนดโควตาแบบแบ่งประเภท และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะพึงประสงค์ของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ค่านิยมอิสลามและการปฏิบัติ 2) คุณลักษณะส่วนบุคคล 3) กระบวนการคิด 4) การสื่อสาร 5) ทักษะการบูรณาการ และ 6) การตระหนักต่อประชาชาติ และเมื่อนำคุณลักษณะผู้เรียนไปหาค่าความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านกระบวนการคิด (PNI=0.247) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคล (PNI=0.241) หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ (PNI=0.230) การสื่อสาร (PNI=0.229) การบูรณาการความรู้อิสลาม (PNI=0.221) และการตระหนักต่อประชาชาติ (PNI=0.199) ตามลำดับ ผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา รวมถึงการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาบนฐานสมรรถนะผู้เรียนที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาศตวรรษที่ 21 ต่อไป

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้เรียน, อิสลามศึกษา, ศตวรรษที่ 21

■ บทนำ (Introduction)

การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในทุกมิติของการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความเปลี่ยนแปลงนี้สร้างความท้าทายให้กับครอบครัว สังคมและภาคการศึกษาในการเตรียมความพร้อมบุคคลเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (Crittenden & Peterson, 2019) ศตวรรษใหม่นี้ยังเป็นยุคที่จำเป็นต้องอาศัยทักษะที่มีความซับซ้อนในการทำงาน การเรียนรู้ และใช้ชีวิต ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ให้ความสำคัญกับการท่องจำและทำความเข้าใจกับหลักการต่างๆ การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีปฏิรูปและการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะการศึกษาเป็นเรื่องการเตรียมคนเพื่ออนาคต (Sari, 2020) และการศึกษาที่สามารถเตรียมบุคคลแห่งอนาคตได้ คือ การศึกษาฐานผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นหลัก หรือ Outcome Based Education (OBE) โดยมุ่งเป้าการพัฒนาไปสู่สมรรถนะผู้เรียน ดังนั้น แนวทางการปรับเปลี่ยนการศึกษาสามารถเริ่มจากการค้นหาคุณลักษณะและสมรรถนะสำหรับผู้เรียนที่คาดหวังในศตวรรษที่ 21 แล้วนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะที่กำหนด บทฐานความต้องการของสังคม ตลาดแรงงาน และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอนาคต (Eryandi & Nuryanto, 2020)

สำหรับประเทศไทยนั้นอยู่ในระหว่างการดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนไปสู่การศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะโดยมีการกำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนไว้เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษา ทั้งหลักสูตรสามัญแกนกลางและหลักสูตรอิสลามศึกษา แต่ยังไม่สามารถนำมาเป็นกรอบเพื่อสร้างการจัดการศึกษาแบบใหม่ได้ตามเป้าหมายที่คาดหวัง เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งจากผู้กำหนดนโยบายที่สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และสถานศึกษาที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีสัมฤทธิ์ผล ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการออกกลางคันในระดับสูง (Office of the Educational Council, Ministry of Education, 2020) นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับนานาชาติก็พบว่า คุณภาพการศึกษาของไทยลดลง นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยทั้งด้านการอ่านลดลงต่อเนื่องทุกปี ในขณะที่วิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์มีคุณภาพคงที่ (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2020) ซึ่งพื้นที่ที่มีผลการประเมินต่ำทุกปี คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่มีการจัดการศึกษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะเพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม โดยรัฐอนุญาตให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งใช้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาที่เด็กมุสลิมส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีรากฐานจาก

สถานศึกษาทางศาสนาที่เรียกว่า ปอเนาะในอดีต ส่งผลให้การบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีข้อจำกัดในหลายด้านทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนงบประมาณและการบริหารจัดการ (Phetnui, Rodprasert, & Chullasap, 2019) นอกจากนี้ ทางโรงเรียนยังมีปัญหาในการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์โดยเยาวชนมุสลิมในพื้นที่มีลักษณะพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ขาดการรับรู้ การเรียนรู้ การคิดไตร่ตรอง ไม่สามารถควบคุมอารมณ์และไม่เชื่อมั่นในอิสลาม (Chelong & Laeheem, 2020) ในขณะที่ผู้ปกครองและชุมชนมีความเป็นกังวลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ตลอดจนต้องการเสริมสร้างความเป็นมุสลิมให้กับเยาวชน (Laeheem, Baka, Tahe, & Walee, 2019) ถึงแม้ภาครัฐจะมีนโยบายการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่องแต่ยังขาดทิศทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จึงส่งผลให้การพัฒนาไม่ประสบความสำเร็จ

การกำหนดกรอบทักษะสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชนสำหรับศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดทิศทางการศึกษาใหม่ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรทางการศึกษาและสังคมในการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายใหม่ของการศึกษา (Sulaiman & Ismail, 2020) ทั้งนี้ได้มีศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไว้อย่างหลากหลาย เช่น Partnership for 21st Century Skills (P21), Assessment and Teaching of 21st Century Skills (ATC21S) และ Assessment and Teaching of 21st Century Skills (ATC21S) เป็นต้น โดยสามารถจัดหมวดคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนได้เป็น 3 กลุ่มหลัก คือ 1) ภายในตัวของผู้เรียน เช่น ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ 2) ทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะทางสังคม เช่น การเป็นพลเมือง การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (Eryandi & Nuryanto, 2020; Griffin, McGaw, & Care, 2012) นอกจากนี้ การกำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะใหม่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายการศึกษาของแต่ละประเทศ และถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างสรรค์แนวคิดชาติในอุดมคติใหม่และใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองของชาติ (Fua, Rahma, Nurlila, & Wekke, 2018)

สำหรับการศึกษาของมุสลิม องค์กรการศึกษาวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ของสันนิบาตอาหรับ (ALECSO, 2014) ได้กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนโดยแบ่งเป็น 3 สาขา คือ 1) ทักษะการคิดขั้นสูง 2) ทักษะส่วนบุคคล และ 3) เทคโนโลยี ในขณะที่เพื่อนบ้านของไทย เช่น ประเทศมาเลเซียได้กำหนดคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนอิสลามศึกษาและหลักสูตรใหม่ที่มี

ความชัดเจนขึ้นโดยเน้นความเป็นธรรมชาติและวิธีการดำเนินชีวิตวิถีอิสลาม (Dakir, et al., 2015) ส่วนประเทศอินโดนีเซียก็ได้มีการกำหนดหลักสูตรและระเบียบการจัดการศึกษาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยได้กำหนด 8 มาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานด้านเนื้อหา ด้านกระบวนการ ด้านสมรรถนะบัณฑิต ด้านสมรรถนะผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน และมาตรฐานด้านการประเมินผลทางการศึกษา (Eryandi & Nuryanto, 2020) ในขณะที่ราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบียมีปัญหาในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศ ซึ่งมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้มีทักษะศตวรรษที่ 21 พร้อมกับพัฒนาทักษะสำหรับนักเรียน (Alhothali, 2021)

เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นฐานในการยกระดับการศึกษาอย่างยั่งยืน (Kongjinda, Niyamabha, Wichitpatcharaporn, Moore, & Koedsuwan, 2020) การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสอนศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะเป็จุดเริ่มต้นสำคัญในการกำหนดทิศทางการยกระดับคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ซึ่งผลการวิจัยจะสร้างความตระหนักต่อสถานศึกษาและสังคมต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเป็นแนวทางของการพัฒนาการจัดการศึกษาของพื้นที่และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 และหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Need Index) ของคุณลักษณะแต่ละด้านที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสานแบบมีขั้นตอนการสำรวจ (Exploratory sequential design) ทำการศึกษาในระหว่างเดือนตุลาคม 2563-เมษายน 2564 โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้การสนทนากลุ่มและการประชุมปฏิบัติการกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาผู้เรียนอิสลามศึกษา

จำนวน 26 คน ได้แก่ นักวิชาการอิสลามศึกษา จำนวน 6 คน จากสำนักงานการศึกษาเอกชน ผู้บริหารโรงเรียนสอนศาสนา จำนวน 6 คน ครูอิสลามศึกษา จำนวน 9 คน จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่หลักสูตรการศึกษาชาติ อาจารย์ผู้สอนอิสลามศึกษา จำนวน 6 คน จากสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่ง โดยผู้เข้าร่วมคัดเลือกแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากประสบการณ์ในการทำงานด้านอิสลามศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อให้ได้ผู้ที่สามารถนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบายได้อย่างชัดเจนและมีความเป็นตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพมาจัดทำแบบสำรวจเพื่อดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้การสำรวจประชาชนจากหลากหลายอาชีพ ระดับการศึกษา ที่อาศัยอยู่ในและนอกพื้นที่จังหวัดภาคใต้ จำนวน 466 คน จากจำนวนประชากรทั้ง 5 จังหวัด 4.89 ล้านคน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรยามาเน่ ที่กำหนดความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% จากประชากรประมาณ 4,890,000 คน โดยวิธี Quota Stratified random sampling

เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย โดยประเด็นคำถามแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1) คำถามความเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และผลกระทบต่ออิสลามศึกษา 2) คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาที่พึงประสงค์ 3) คำถามเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ 4) คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะย่อยอื่นๆ ที่สำคัญสำหรับผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งพัฒนาจากผลของการศึกษาในขั้นการวิจัยเชิงคุณภาพ มาเป็นแบบสอบถามเพื่อหาค่าความต้องการจำเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ และ 2) สภาพปัจจุบันและความคาดหวังต่อคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำนวน 36 ข้อ ทั้งนี้แบบสอบถามผ่านการพิจารณาคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาเท่ากับ .83 และคำนวณหาค่า Cronbach's alpha coefficient (Muijs, 2004) จากการทดลองใช้กับกลุ่มผู้ที่คล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรจำนวน 30 คน มีค่าเท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตีความโดยยึดทัศนะคนในมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยดำเนินการทันทีภายหลังจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม 2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตีความ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อยและการประชุมระดมความคิดเห็นมาจัดหมวดหมู่ พิจารณาความเชื่อมโยงและการวิเคราะห์สังเคราะห์สรุปเป็นผลการวิจัย และ 3) ตรวจสอบคุณภาพของ

ข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้าในด้านความครบถ้วนของข้อมูล ความเป็นจริงของข้อมูล และความตรง ความน่าเชื่อถือของข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใช้ สถิติบรรยายเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มประชากร ได้แก่ Frequency, Percentage, Mean และความต้องการจำเป็น โดยพิจารณาจากการจัดลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: PNI) (Wongvanich, 2007) ที่ได้มาจากการเปรียบเทียบ คะแนนเฉลี่ยของความคาดหวัง-คะแนนเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน ทารด้วย คะแนนเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน โดยประเด็นที่มีค่าดัชนีเข้าใกล้ 1 แสดงว่า เป็นเนื้อหาที่มีความต้องการจากผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด

ผลการวิจัย (Results)

การศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาโดยการ สทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้เสีย พบว่า

คุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในบริบท สังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความต้องการจำเป็นที่ควร พัฒนาทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการคิด (PNI=0.247) รองลงมาเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคล (PNI=0.241) หลักศรัทธา อิสลามและการปฏิบัติ (PNI=0.230) การสื่อสาร (PNI=0.229) การบูรณาการความรู้อิสลาม (PNI=0.221) และการตระหนัก ต่อประชาชาติ (PNI=0.199) ตามลำดับ (ดังแสดงใน Table 1) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอิสลามศึกษา ต้องเป็นการศึกษาที่บูรณาการเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามกับการศึกษาชาติ ดังนั้น ควรมีการกำหนด คุณลักษณะเฉพาะที่บูรณาการและสามารถตอบสนองเป้าหมาย การศึกษาของชาติไปพร้อมๆ กัน โดยผู้เรียนอิสลามศึกษาจะต้อง เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะตามเป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลาม ในขณะที่เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 พร้อมเข้าสู่การทำงานและการใช้ชีวิตในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ

Table 1 Twenty-First Century Desirable Characteristics of Islamic Studies Learners.

คุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21	สภาพปัจจุบัน	ความคาดหวัง	PNI	ลำดับ
	Mean	Mean		
1. กระบวนการคิด	3.515	4.383	0.247	1
2. คุณลักษณะส่วนบุคคล	3.527	4.377	0.241	2
3. หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ	3.530	4.344	0.230	3
4. การสื่อสาร	3.440	4.226	0.229	4
5. การบูรณาการความรู้อิสลาม	3.498	4.273	0.221	5
6. การตระหนักต่อประชาชาติ	3.677	4.407	0.199	6

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิดของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กระบวนการคิดประกอบด้วย 4 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มีความคิดเชิงระบบ 2) ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน เพื่อการนำความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ การคิดริเริ่ม การคิดแก้ปัญหา การมีมุมมองทางจิตวิทยาาสตร์ นอกจากนี้ ทักษะการคิดจะช่วยให้ผู้เรียนปกป้องตนเองและครอบครัว จากสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ได้ (Excerpts 1 and 2)

Excerpt 1

อิสลามให้ความสำคัญต่อการคิด และหลักเหตุและผล ดังนั้น การสอนอิสลามศึกษาจำเป็นต้องมุ่งเน้นการสร้าง สมรรถนะด้านความคิดให้กับผู้เรียน ซึ่งทุกรายวิชาสามารถ บูรณาการการพัฒนาทักษะการคิดในการเรียนการสอนได้ เพื่อให้สามารถต่อยอดความรู้ที่ได้ไปสู่การดำเนินชีวิตที่มี คุณภาพ (ครูนคร 1)

Excerpt 2

การมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญ อย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนอิสลาม โดยเฉพาะในยุคที่เต็มไปด้วย ข้อมูลอิสลามศึกษาทั้งที่จริงและไม่จริง หากนักเรียนมีความ คิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตอย่าง รอบคอบ ระมัดระวัง และยับยั้งตนเองจากการกระทำสิ่งชั่วร้าย ต่างๆ ตลอดจนการหลอกลวงของมารร้ายได้ (ครูยะลา 2)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านกระบวนการคิดข้างต้นเมื่อนำไป
สำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี
ความต้องการในการพัฒนากระบวนการคิดด้านการคิดเชิงระบบ

มากที่สุด (PNI=0.258) ตามด้วยการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
(PNI=0.248) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (PNI=0.246) และ
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (PNI=0.235) ตามลำดับ ดัง Table 2

Table 2 21st century thinking process characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิดของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิด	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. มีความคิดเชิงระบบ	3.464	0.721	4.358	0.735	0.258	1
2. สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง	3.521	0.691	4.395	0.684	0.248	2
3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	3.536	0.712	4.408	0.698	0.246	3
4. ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์	3.539	0.712	4.369	0.710	0.235	4

**คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนอิสลามศึกษา
ในศตวรรษที่ 21**

จากการวิจัยพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน
อิสลามศึกษา ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มีความ
ซื่อสัตย์ 2) มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้น 3) ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้
ตลอดชีวิต 4) ให้ความสำคัญต่อเวลา และ 5) กล้าแสดงออก
ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลาม
ศึกษาจะต้องพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลให้โดดเด่น เช่น
มีความซื่อสัตย์ มีความกล้าแสดงออก นอกจากนี้ การมี
คุณลักษณะส่วนบุคคลทางด้านคุณธรรม จริยธรรมจะช่วยให้
ผู้เรียนสามารถปรับตัวในการใช้ชีวิตและการทำงานได้
(Excerpts 3 and 4)

Excerpt 3

ผู้เรียนอิสลามศึกษายังขาดความกล้าแสดงออกซึ่งต้อง
มีการพัฒนาให้มีคุณลักษณะนี้มากขึ้น อีกประเด็น คือ ความ

กระตือรือร้นและใฝ่เรียนรู้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคคล
ในศตวรรษที่ 21 (ผู้บริหารยะลา 2)

Excerpt 4

จุดเด่นของอิสลามศึกษา คือ การสร้างบุคลิกภาพส่วน
บุคคล โดยมีต้นแบบจากศาสนทูต ซึ่งครูอิสลามศึกษาจะต้อง
เป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้เรียนได้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนนำไปสู่
การปฏิบัติ (ผู้บริหารปัตตานี 2)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลข้างต้น
เมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบ
แบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาคุณลักษณะ
ส่วนบุคคลด้านการให้ความสำคัญต่อเวลามากที่สุด (PNI=0.278)
ตามด้วยกล้าแสดงออก (PNI=0.257) มีความมุ่งมั่นและ
กระตือรือร้น (PNI=0.230) ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต
(PNI=0.229) และมีความซื่อสัตย์ (PNI=0.214) ตามลำดับ
ดัง Table 3

Table 3 21st century personal characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิด	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. ให้ความสำคัญต่อเวลา	3.470	0.779	4.433	0.788	0.278	1
2. กล้าแสดงออก	3.388	0.785	4.260	0.816	0.257	2
3. มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้น	3.541	0.655	4.354	0.716	0.230	3
4. ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.545	0.681	4.356	0.743	0.229	4
5. มีความซื่อสัตย์	3.691	0.593	4.481	0.676	0.214	5

คุณลักษณะด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนาเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนมุสลิม เพราะหมายถึงผู้เรียนสามารถแสดงตัวตนความเป็นมุสลิมอย่างภูมิใจในที่สาธารณะได้ จากการวิจัยพบว่า หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มั่นคงในหลักศรัทธา (อากีต๊ะฮ) 2) ปฏิบัติศาสนกิจครบถ้วน (อิบาดะฮ) 3) มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค) 4) ยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา 5) ผูกพันและมีสมรรถนะอัลกุรอานที่ดี และ 6) มีภาวะผู้นำเชิงศาสนา ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนา เช่น มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค) ยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา นอกจากนี้ การมีหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนา จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงตัวตนความเป็นมุสลิมอย่างภูมิใจในที่สาธารณะได้ (Excerpts 5 and 6)

Excerpt 5

การจัดการเรียนอิสลามศึกษาจะต้องมุ่งสร้างความผูกพันกับอัลกุรอาน เพราะอัลกุรอานคือรัศมีนำทางชีวิต ทำให้เป็นคนที่ยึดมั่น มีมารยาทที่สวยงาม (ครูยะลา 1)

Excerpt 6

อิสลามศึกษาจะต้องเป็นความเมตตาต่อโลก ผู้เรียนจะต้องเป็นประชาชนชาติสายกลางที่ไม่สุดโต่งและไม่หย่อนยาน ผู้เรียนต้องเป็นคนสายกลางที่ปฏิบัติและแสดงตนเป็นมุสลิมออกมาได้อย่างภาคภูมิใจ (ภาครัฐ 1)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของศาสนาข้างต้นเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนา ด้านการมีภาวะผู้นำเชิงศาสนามากที่สุด (PNI=0.295) ตามด้วยการมีความผูกพันและมีสมรรถนะอัลกุรอานที่ดี (PNI=0.259) มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค) (PNI=0.234) ปฏิบัติศาสนากิจครบถ้วน (อิบาดะฮ) (PNI=0.217) มั่นคงในหลักศรัทธา (อากีต๊ะฮ) (PNI=0.197) และยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา (PNI=0.190) ตามลำดับดัง Table 4

Table 4 21st century faith and practice characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. มีภาวะผู้นำเชิงศาสนา	3.219	0.855	4.170	0.837	0.295	1
2. ผูกพันและมีสมรรถนะอัลกุรอานที่ดี	3.384	0.728	4.260	0.781	0.259	2
3. มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค)	3.571	0.622	4.408	0.716	0.234	3
4. ปฏิบัติศาสนกิจครบถ้วน (อิบาดะฮ)	3.652	0.582	4.446	0.738	0.217	4
5. มั่นคงในหลักศรัทธา (อากีต๊ะฮ)	3.721	0.706	4.455	0.690	0.197	5
6. ยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา	3.633	0.609	4.324	0.739	0.190	6

คุณลักษณะด้านการสื่อสารของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

ทักษะการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อการเชิญชวนและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อศาสนาอิสลามและสร้างความร่วมมือในการประกอบการดี จากการวิจัยพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มีสมรรถนะภาษาต่างประเทศ 2) รู้เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ 3) สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการสื่อสาร เช่น มีสมรรถนะภาษาต่างประเทศ เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารสามารถทำให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อิสลามได้กำหนดให้มุสลิมเลือกใช้การสื่อสารที่ดีและสอดคล้องกับบริบทเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งทักษะการสื่อสารกับภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ

ตลอดจนทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนสำคัญในการทำงานและดำเนินชีวิตโดยเห็นว่าทักษะการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้มุสลิมเข้าถึงการเรียนรู้หลักคำสอนของศาสนา สามารถปกป้องตนเองจากการสร้างความวุ่นวายในสังคมที่เกิดขึ้น (Excerpts 7 and 8)

Excerpt 7

ผู้เรียนภาษาอาหรับและอังกฤษ เพราะภาษาอาหรับที่เป็นภาษาของอัลกุรอานและภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาสากล อีกทั้งต้องมีทักษะในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้ (ผู้บริหารปัตตานี 2)

Excerpt 8

ต้องสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนทางด้านทักษะการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับและส่งต่อข้อมูล ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่เหมาะสม (นักวิชาการศาสนา 2)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านทักษะการสื่อสารเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านการมีสมรรถนะภาษาต่างประเทศมากที่สุด (PNI=0.322) ตามด้วยรู้เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (PNI=0.189) และสามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ (PNI=0.188) ตามลำดับ ดัง Table 5

Table 5 21st century communicative skill characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านการสื่อสารของของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการสื่อสาร	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. มีสมรรถนะภาษาต่างประเทศ	3.101	0.822	4.101	0.923	0.322	1
2. รู้เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	3.547	0.638	4.217	0.791	0.189	2
3. สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้	3.672	0.577	4.361	0.738	0.188	3

คุณลักษณะด้านการบูรณาการของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

ทักษะการบูรณาการอิสลามศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนอิสลามศึกษาและประยุกต์เนื้อหาวิชามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลจากการวิจัยพบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะย่อย คือ 1) การจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงิน 2) บูรณาการความรู้อิสลามกับวิทยาศาสตร์ได้ 3) นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้ และ 4) บูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้ใช้ความรู้และทักษะบูรณาการพหุศาสตร์ในการทำงานและเรียนรู้ เช่น การจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงิน นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้ บูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ทักษะการบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานในการพัฒนาต่อยอดได้ (Excerpt 9 and excerpt 10)

Excerpt 9

ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการบูรณาการความรู้แขนงต่างๆ เพื่อการนำไปใช้ โดยเฉพาะการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาสู่การเสริมสร้างศรัทธา (ผู้บริหารนราธิวาส 1)

Excerpt 10

การเรียนรู้ที่ดีจะต้องต่อยอดจากทุนเดิมในชุมชนที่มีได้ ผู้เรียนจะต้องทำหน้าที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนและใช้สิ่งที่มีดังกล่าวไปสู่การต่อยอดการทำงาน สร้างมูลค่าเพิ่มการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในการเรียนมากขึ้น (ครูสงขลา 1)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านทักษะการบูรณาการเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการบูรณาการด้านการจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงินมากที่สุด (PNI=0.241) ตามด้วยการบูรณาการความรู้อิสลามกับวิทยาศาสตร์ได้ (PNI=0.225) นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้ (PNI=0.216) และบูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ (PNI=0.205) ตามลำดับ ดัง Table 6

Table 6 21st century Islamic integration characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านการบูรณาการของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการบูรณาการ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. การจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงิน	3.444	0.735	4.275	0.791	0.241	1
2. บูรณาการความรู้อิสลามกับวิทยาศาสตร์ได้	3.416	0.696	4.185	0.803	0.225	2
3. นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้	3.554	0.648	4.322	0.762	0.216	3
4. บูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ	3.577	0.639	4.309	0.753	0.205	4

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

การตระหนักรู้ต่อประชาชาติเป็นภารกิจของผู้ศรัทธาในการบริหารจัดการโลก และแสดงถึงคำสอนที่ครอบคลุมในทุกมิติการดำเนินชีวิตของอิสลาม ผลวิจัยพบว่า การตระหนักรู้ต่อประชาชาติ ประกอบด้วย 8 คุณลักษณะย่อย คือ 1) รักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อม 2) เคารพสิทธิของผู้อื่น 3) จิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม 4) ปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดี 5) มีทักษะในการเผยแพร่ความดี 6) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในสังคมได้ 7) รักและสนับสนุนความเป็นธรรม และ 8) รู้รักสามัคคี หลีกเลียงความแตกแยก ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาต้องพัฒนาทักษะการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น รักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อม เคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้ ทักษะการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ จะช่วยให้สังคมเกิดสันติสุขได้อีกด้วย (Excerpt 11 and excerpt 12)

Excerpt 11

เป้าหมายของอิสลาม คือ ความเมตตาให้กับประชาชาติมุสลิมไม่ใช่แค่สามารถอยู่ร่วมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ แต่จะต้องเป็นผู้นำในการสร้างการพัฒนาให้กับประชาชาติด้วย (นักวิชาการการศึกษา 1)

Excerpt 12

มุสลิมต้องเคารพผู้อื่น รวมถึงต่างศาสนิก เพราะอิสลามเน้นย้ำเรื่องสิทธิของบุคคลที่ไม่อาจละเมิดได้ สิ่งนี้เพื่อให้สังคมไม่แตกแยกและมีความสามัคคีระหว่างกันในสังคม (ครูยะลา 1)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติข้างต้น เมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็นพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาการตระหนักรู้ต่อประชาชาติด้านการรักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (PNI=0.216) ตามด้วยการเคารพสิทธิของผู้อื่น (PNI=0.210) การมีจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม (PNI=0.208) การปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดี (PNI=0.198) มีทักษะในการเผยแพร่ความดี (PNI=0.196) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในสังคมได้ (PNI=0.194) รักและสนับสนุนความเป็นธรรม (PNI=0.184) และรู้รักสามัคคี หลีกเลียงความแตกแยก (PNI=0.182) ตามลำดับ ดัง Table 7

Table 7 21st century humankind awareness characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. รักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อม	3.655	0.628	4.442	0.705	0.216	1
2. เคารพสิทธิของผู้อื่น	3.678	0.582	4.451	0.708	0.210	2
3. จิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม	3.655	0.574	4.416	0.690	0.208	3
4. ปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดี	3.663	0.545	4.388	0.716	0.198	4

Table 7 21st century humankind awareness characteristics of Islamic studies learners. (cont.)

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
5. มีทักษะในการเผยแผ่ความดี	3.607	0.596	4.315	0.757	0.196	5
6. มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในสังคมได้	3.687	0.541	4.403	0.675	0.194	6
7. รักและสนับสนุนความเป็นธรรม	3.747	0.473	4.438	0.673	0.184	7
8. รู้รักสามัคคี หลีกเลี่ยงความแตกแยก	3.727	0.487	4.406	0.688	0.182	8

อภิปรายผล (Discussions)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายจากการสอนที่เน้นสาระเนื้อหาเป็นฐานไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์ผู้เรียนได้ส่งผลให้การเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป อิสลามศึกษาในฐานะศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักศรัทธาและการปฏิบัติจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ยังคงต้องรักษาจุดยืนและอัตลักษณ์ของการเรียนรู้ไว้อย่างเข้มแข็งในประเทศไทยนั้น เห็นได้ชัดว่าการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษายังไม่ได้เน้นคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการเรียนการสอนสามารถสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผู้มีส่วนได้เสียที่ต้องการเห็นผู้เรียนอิสลามศึกษาที่มีคุณลักษณะพร้อมกับการเป็นบุคคลในศตวรรษใหม่ จากการศึกษาค้นคว้าที่ทักษะการคิดได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิจารณ์ญาณ ทักษะการแก้ปัญหา เป็นทักษะที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดสำหรับผู้เรียนอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของสังคมปัจจุบันและเป็นทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ (Comfort & Timms, 2015) ทักษะการคิดจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำเสนออัตลักษณ์ของตนสู่สังคมได้อย่างโดดเด่นในสังคมพหุวัฒนธรรม (Mohamad Said, Abu Zahrin, Ibrahim, Yusof, & Alias, 2018) ส่งผลให้เข้าใจถึงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่พระเจ้าสร้างขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดศรัทธาและนำวิทยาปัญญาไปใช้ในการดำเนินชีวิต (Andin Abdullah, Harun, Ismail, Hamzah, & Ambotang, 2014) นอกจากนี้การพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติก็เป็นหลักการอิสลามที่เสริมสร้างการศึกษา ค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเริ่มจากการสร้างคุณลักษณะในส่วนบุคคล (Ashaari et al., 2012) และทำให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยให้เกิดการปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงทั้งในการใช้ชีวิตและการทำงาน (Griffin, McGaw, & Care, 2012) แต่การสอนอิสลามศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าต่อยอดความรู้ได้ (Zedan, Bin Mohd Yusoff, & Bin Mohamed, 2015)

ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีเป้าหมายในการเสริมสร้างให้เกิดศรัทธา ดังนั้น การปฏิบัติและการมีคุณธรรม จริยธรรมในตัวผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อฝึกฝนและเสริมสร้างศรัทธาที่มั่นคงในตัวผู้เรียน (Manmanah, Lanui, & Rapee, 2019) นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารทางภาษาก็ถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับความสำเร็จในการเรียนรู้วิชาอื่นๆ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามและสร้างความเข้าใจที่ดี ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ดังปรากฏในอัลกุรอานว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุซุมและการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของพระองค์และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง” (Al-nahlu/125) เช่นเดียวกับทักษะการบูรณาการ เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์เนื้อหาวิชามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ การพัฒนาผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ร่วมด้วย โดยเฉพาะประเด็นที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ไม่ใช่การให้ความรู้เฉพาะหลักการศาสนาเท่านั้น ซึ่ง Ashaari et al. (2012) ได้เสนอไว้ว่า การเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะการบูรณาการความรู้ต้องใช้การเรียนการสอนแบบองค์รวมผ่านการออกแบบกลยุทธ์การสอนใหม่ที่มีประสิทธิภาพ การมุ่งถ่ายทอดเนื้อหาหลักการไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาทักษะให้กับผู้เรียนในปัจจุบันได้ ต้องมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ

ข้อค้นพบจากการศึกษาความต้องการด้านคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาอีกด้านที่สำคัญคือการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ แม้เป็นด้านที่มีคะแนนความต้องการต่ำสุดแต่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงประชาชนต้องการให้ผู้เรียนอิสลามศึกษานั้นเป็นคนที่ไม่ใส่ใจสังคมและมองถึงประโยชน์ของผู้อื่นเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Osman, Wan Embong, and Ajmain (2020) ที่ระบุว่าอิสลามจัดการเรียนการสอนใน 2 มิติสำคัญ คือ ความรู้ที่เป็นภาคบังคับส่วนบุคคล (ฟิรดูอิน) และความรู้ที่เป็นส่วนรวมที่

ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน (ฟิรดูกีฟายะห์) ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะต้องให้ความสำคัญกับประชาชาติด้วย ไม่ใช่สร้างคนเก่งที่เห็นเพียงประโยชน์ส่วนตน (Laeheem, Baka, Tahe, & Walee (2019) ซึ่งสอดคล้องกับโครงการในอัลกุรอานที่ระบุว่า “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบและห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มีชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์...” (อัลอาลีอิมรอน/110) และ "และพวกเจ้าทั้งหลายจงอย่าได้สร้างความเสียหายในแผ่นดินหลังจากที่มันพัฒนาปรับปรุงให้ดีแล้ว" (อัล-อะรอฟ/56) ซึ่งข้อสรุปในคุณลักษณะนี้คือ ความต้องการที่สมดุลของการสร้างคุณลักษณะมุสลิมที่จะต้องให้ความสำคัญต่อทั้งตนเองและผู้อื่นๆ ไปพร้อมกัน การกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนที่ถูกค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวทางของประเทศอินโดนีเซียที่ได้พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนเฉพาะในวิชาอิสลามศึกษา (Hamdani, 2016) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Osman, Wan Embong, and Ajmain (2020) ที่ระบุว่า การสอนอิสลามศึกษาจำเป็นต้องเสริมสร้างให้คุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในด้านการคิด ความเชื่อความศรัทธาของผู้เรียน เช่นเดียวกับความเห็นของ Alhothali (2021) ที่ระบุว่า ประเทศโลกมุสลิมจำเป็นต้องกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนขึ้นใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอน ยกกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ

■ ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ผลจากการวิจัยนี้สามารถกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาที่พึงประสงค์เพื่อพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21 ได้เป็น 6 ด้าน 30 คุณลักษณะ ซึ่งประชาชนมีความคาดหวังอยู่ในระดับสูงดังที่ได้นำเสนอในผลการวิจัย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปสู่การดำเนินการในส่วนต่างๆ ดังนี้

1. หน่วยงานทางด้านนโยบายทางการศึกษาอิสลามควรดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21
2. โรงเรียน ควรดำเนินการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานที่จะต้องครอบคลุมทั้งการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการบริหารจัดการเพื่อรองรับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามคุณลักษณะพึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในประเทศไทย
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสื่อสารสร้างการรับรู้ไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายอย่างยั่งยืน

■ เอกสารอ้างอิง (References)

- ALECSO. (2014). *Preparing Arab youth to the labor market: A strategy to include entrepreneurship and 21st century skills in Arab education*. Tunisia: PWC.
- Alhothali, H. M. (2021). Inclusion of 21st century skills in teacher preparation programs in the light of global expertise. *International Journal of Education and Practice*, 9(1), 105-127.
- Andin Abdullah, N., Harun, H., Ismail, S., Hamzah, R., & Ambotang, A. (2014). Islamic perspective on teaching thinking skills. *World Conference on Islamic Thought and Civilization WCIT 2014 Rise and Fall of Civilizations: Contemporary States of Muslim Affairs* (pp. 984-993). Ipoh, Malaysia.
- Ashaari, M. F., Ismail, Z., Puteh, A., Samsudin, M., Ismail, M., Kawangit, R., . . . Ramzi, M. (2012). An assessment of teaching and learning methodology in Islamic. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 59, 618-626.
- Chelong, A., & Laeheem, K. (2020). Behavioral characteristics against islamic ways among muslim risk youth in Three Southern Border Provinces of Thailand. *Journal of Yala Rajabhat University*, 11(2), 191-199.
- Comfort, K. B., & Timms, M. (2015). A twenty-first century skills lens on the common core state standards and the next generation science standards. In E. Care, P. Griffin, & M. Wilson, *Assessment and Teaching of 21st Century: Research and Applications* (pp. 131-144). Cham, Switzerland: Springer Nature.
- Crittenden, V., & Peterson, R. A. (2019). Digital disruption: The transdisciplinary future of marketing education. *Journal of Marketing Education*, 41(1), 3-4.
- Dakir, J., Othman, M., Tamuri, A., Stapa, Z., Yahya, S., & Maheeran, S. (2015). Islamic education and level of character internalization of secondary school students in Malaysia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), 602-613.
- Eryandi, K., & Nuryanto, A. (2020). 21st Century skills of life career skills in productive learning of vocational high school of technical expertise engineering in Yogyakarta City. *American Journal of Educational Research*, 8(7), 480-484.
- Fua, J., Rahma, Nurlila, R., & Wekke, I. S. (2018). Strategy of islamic education in developing character building of environmental students in Indonesia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (pp. 1-6). Retrieved from <http://pubs.sciepub.com/education/8/7/5>
- Griffin, P., McGaw, B., & Care, E. (2012). *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. London: Springer, Dordrecht.
- Hamdani, D. (2016). The character education in islamic education viewpoint. *Jurnal Pendidikan Islam*, 1(1), 98-109.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology*. (2020, January 7). Retrieved from <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2019-48/>
- Kaewdang, R., Jornjit, S., Geawpet, P., Sangnapaboworn, P., & Taleh, K. (2018). *Research report on islamic education standards in the Southern Border Provinces*. Bangkok: Office of the Educational Council, Ministry of Education.
- Kongjinda, N., Niyamabha, A., Wichitpatcharaporn, W., Moore, K. S., & Koedsuwan, S. (2020). Entrepreneurial leadership of private school principals in Thailand: The pathway to school effectiveness through school culture and organizational citizenship behavior. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 6257-6266.
- Laeheem, K., Baka, D., Tahe, H., & Walee, S. (2019). Action research on maintaining islamic way of behavior of youth in the Three Southern Border Provinces: A case study of Sarong Village, Yarang Sub-district, Khotoom District, Pattani Province. *Parichart Journal Thaksin University*, 32(1), 361-387.
- Manmanah, D., Lanui, A., & Rapee, M. (2019). The models for muslim students life skills development: A case study of islamic private schools in Pattani Province. *Journal of Islamic Studies*, 10(1), 51-61.
- Mohamad Said, M., Abu Zahrin, S., Ibrahim, M., Yusof, A., & Alias, J. (2018). Creative thinking skills for a 21st century muslim educational system. *Jurnal Pengajian Umum Asia Tenggara*, 19, 85-97.
- Muijs, D. (2004). *Doing quantitative research in education*. London: Sage Publications.
- Office of the Educational Council, Ministry of Education. (2020). *Condition of Thai education 2018/2019, Educational Reform in the Digital Era*. Bangkok: Parbpim Printing.

- Osman, S., Wan Embong, W., & Ajmain, M. (2020). Islamic education teacher's critical thinking practice and its challenges in enhancing 21st century learning skills. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(5), 973-980.
- Phetnui, K., Rodprasert, P., & Chullasap, N. (2019). The synthesis of linear causal relationship model of factors affecting the effectiveness of elementary schools under the Office of Basic Education Commission in the Three Southern Bordered Provinces. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(2), 60-72.
- Sari, D. P. (2020). Challenge of learning english from revolution as 21st century learning for communities 5.0. *Acitya Journal of Teaching & Education*, 2(1), 34-41.
- Sulaiman, J., & Ismail, S. (2020). Teacher competence and 21st century skills in transformation schools 2025 (TS25). *Universal Journal of Educational Research*, 8(8), 3536-3544.
- Wongvanich, S. (2007). *Research in need assessment* (2 ed.). Bangkok: Printing House of Chulalonglorn University.
- Zedan, A. M., Binmohdyusoff, M., & Mohamed, R. B. (2015). An innovative teaching method in islamic studies: the Use of PowerPoint in University of Malaya as case study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 182, 543-549.